

GÖZÜNE GÖZLÜK

1960

Aziz Nesin 1915-1995

İÇİNDEKİLER

Mu Ni?
Gözüne Gözlük
Causus
Genel Müdürü Temsilen
Sen Nerden Bileceksin?
Yanlış Kapı
Herkes Seyir Gerek
Ruhun Duymaz
Çay Biir Demli Olsun
Bir Akıl Vereyim
Böylesini Asacaksın
Neden Azgelişmiş?
Kapının Danası Öküz Olmaz
Bendeniz Mahvoldum
Kız Ucuza Gitti

Hakkında

Gözüne Gözlük öykü kitabı 1960 yılında yayınlanmıştır. Kitap 15 kısa ve bağımsız öyküden oluşmaktadır. Öykülerin temaları yozlaşma, ahlak, adalet, toplumsal statü, güç, duyarsızlık, eğitim gibi temalardır. Yazar öykülerin birçoğunda toplumdaki ikiyüzlülük ve yozlaşmaya, bireyin yalnızlığına değinmiştir. Konuları mizahi bir üslupla eleştirel biçimde ele almıştır. Trajik ve komik unsurlar bir arada görülmektedir. Kullandığı dil akıcı ve kolay anlaşılmalıdır. Öykülerinde yer alan karakterlerin günlük yaşamda yer alan sıradan insanlar olduğu görülmektedir.

MU Nİ?

Kişiler

Fikri Sevimli, tombul bir adamdır. Kırk beş yaşlarındadır. Pedagogdur. İsviçre'de dört yıl çocuk eğitimi üzerine çalışmıştır. Sonra altı yıl Amerikan çocuk eğitim kurumlarında çalışmış bir çocuk eğitim uzmanıdır. Özellikle okul öncesi çocukların eğitimleri ile ilgilenmektedir. Radyoda çocuk terbiyesi üzerine konuşmaktadır. Türkçe, Fransızca, İngilizce dilinde pek çok eseri vardır. Gazetelere, dergilere yazılar yazmaktadır. Bekârdır, çocuğu yoktur.

Adam Öyküde anlatıcı konumundadır. Evlidir ve iki çocuğu vardır.

Çocuk Ev sahibi olan çiftin oğullarıdır. Dört yaşlarındadır. Çok yaramaz olduğu ve bıktırana kadar soru sorduğu için mürebbiyeler sürekli işi bırakıyordu.

Öykü

Misafirliğe gidilen ev Adam arkadaşının ısrarı ile birinin evindeki yemeğe katılır. Arkadaşının tanıdıklarıdır ve onları da davet etmişlerdir. Tanışmak istiyorlardır. Gittiklerinde başka misafirler vardır ve ilerleyen saatlerde 17 kişi olmuşlardır. Fakat ev sahibinin sohbet açma girişimlerine rağmen kimse pek konuşmuyor, uzun sessizlikler oluyordu. Adam zaten yeni tanıştığı kişilerle mesafeli durmayı tercih ettiğinden hep kısa cevaplar veriyordu. Ev sahibi misafirlerini iyi ağırlamak için güzel ikramlarda bulunuyordu. Arada bir de içeriden ev sahiplerinin çocuklarının sesi geliyordu. Ev sahibi çocuklarına mürebbiye dayanmadığını, en fazla altı ay dayanabilen biri çıktığını söyler. Sohbet sırasında herkes Fikri Bey diye birinden bahseder. Geldiğinde herkesi çok güldüreceğini söyleyerek adamın komikliğini anlatırlar.

Fikri Bey gelir Adam Fikri Bey'i merak eder. Biraz sonra Fikri Bey gelir. Gerçekten de sempatik bir hali vardır. O içeri girer girmez soğuk hava dağılır. Yazar ilk önceleri onun sözleri karşısında

gülmek için direnir ama bir süre sonra o da dayanamaz ve kahkahalarla gülmeye başlar. Hiç sululuk yapmadan, komiklik yapmaya çalışmadan doğal komik bir adamdır. Adam Fikri Bey'in eğitim ve iş durumlarını öğrenince daha da ilgisini çeker.

Fikri Bey ile kısa sohbet Biraz sonra bir fırsat bulur ve Fikri Bey'in yanına yanaşır. Nasıl böyle komik olabildiğini sorar. Fikri Bey, hiç kızmadığını söyler. Kim ne yaparsa yapsın sakinliğini koruduğunu anlatır. Bu sırada adam Fikri Bey'in bekâr ve çocuksuz olduğunu öğrenir. Çocuğu olmadan çocuklarla ilgili konularda uzmanlık yapmasını biraz eleştirir. Bu durum ona gerçekçi gelmez.

Fikri Bey çocuğun getirilmesini ister Bu sırada durmadan içeriden yaramaz çocuğun sesi geliyordu. Fikri Bey durumu sorup öğrenir ve bu saatte çocuk uyumadıysa büyüklerle oturması gerektiğini söyler. Bu konuda adeta bir konferans verir ve çocuğu getirmelerini söyler. Çocuğun annesi onu da bezdireceğini, rahat vermeyeceğini söylese de Fikri Bey dinlemez. Çocuğu getirirler. Fikri Bey çocukla iletişim kurmaya başlar. Çocuğu kendi haline bırakmalarını söyler. Çocuk önce kalabalıktan çekinir ama sonra rahatlamaya başlar. Fikri Bey, çocuğa sigara kâğıdından gemi yapar. Çocuk onunla konuşmaya ve sürekli ona dili dönmediği için "mu ni?" diye sormaya başlar. Fikri Bey sabırla çocuğun gösterip soru sorduğu nesnelere adını söyler ve çocukla sohbet eder.

Fikri Bey'in sabrı zorlanır Fikri Bey bu yaşlarda çocukların böyle olduğunu ve sorduğu her soruya sabırla ona uygun cevaplar verilmesini söyler. Çocuk giderek daha fazla soru sorar. Fikri Bey zorlansa da aynı sakinlikle cevaplar verir. Fakat bir süre sonra çocuk aynı şeyleri gösterip aynı mu ni diye sormaya devam eder. Fikri Bey kızarıp bozarır. Artık zorlanıyordu. Çocuk semaver, burun, baldır, meme gösterip duruyordu. Fikri Bey sakinliğini yitirmeye başlamıştı. Kafası karışık nesnelere adını karıştırıyordu. En sonunda odanın ortasında mu ni, mu ni diye söylenerek dolaşmaya başlamıştı.

Fikri Bey'in psikolojisi bozulur Fikri Bey'in dolanarak "mu ni" demesi çocuğun hoşuna gitmiştir. Çocuk kıkır kıkır gülüyordu. O güne kadar "mu ni"den başka bir şey söylemeyen çocuk Fikri Bey'in ağzından çıkan "ananın örekesi" kelimesini tekrarlamıştı. Salonda bir soğukluk olur ve çocuğu alıp götürürler. Herkes ev sahiplerine teşekkür edip dağılır. Fikri Bey'in birkaç ay "mu ni" diye dolaşıp durduğunu, tedavi olduğunu duyarlar. Tedavisi bitince Amerikan Üniversitesi'nde pedagoji profesörlüğü alıp Amerika'ya gitmiştir.

Temalar

Bilgi ve gerçeklik/Sabır Fikri Bey çocuk eğitimi ve terbiyesi konusunda uzman olmasına rağmen çocuğu yoktur ve pratikte çocuk bakımı ile ilgilenmemiştir. Bu sebeple teorik olarak doğru ve mantıklı olan yöntemler ev sahibinin yaramaz çocuğunda işe yaramamıştır. Pratik deneyimin ne kadar önemli olduğu ve teorik bilgilerin uygulamada yeterli olmayabileceği görülmektedir.

GÖZÜNE GÖZLÜK

Öykü

Sağlık raporu Anlatıcı 24 yaşındadır. Sağlık raporu alması gerekiyordu ve o dönemdeki aklınca geleceği bu sağlık raporuna bağlıdır. Bütün muayenelerden geçer. Gözlerine çok güvendiği için onu en sona bırakmıştır. Göz muayenesinde doktor diyoptri miyop tanısı koyar ve gözlük yazar. Adamın dünyası kararır. O yaşta bunu sorun yapar. Kendince bu sorun olmasaydı kaptan, müdür, ya da devlet dairesinde şube müdürü gibi büyük bir pozisyonda çalışabileceğini düşünür. Fakat ona göre bu fırsatlar gider, hiçbirini olamaz.

Görme sorunu Eskiden sorun yaşamamasına rağmen muayeneden çıkınca burnunun ucuna yaklaşırsa da gazete yazılarını okuyamaz olur. Her soruna gözlerim miyop der ama başkalarının uyarması ile miyobun uzağa görmeme olduğunu hatırlar ve artık okumaya başlar. Ama bu sefer de üç adım ötedeki duvarı göremez olur.

Adamın gözleri yine bulanıklaşır Başka bir göz doktoruna gider. Gözlerinin sağlam olduğunu söyler. Adamın gözleri eskisinden de iyi görmeye başlar. Kırk beş yaşına kadar gözlük takmaz. Bir gün arkadaşı bu yaşlarda gözlük takmazsa ileride gözlerinin daha kötü olacağını söyleyince tekrar bulanık görmeye başlar ve tekrar doktora gider. Aslında içten içe hep gözlük takan, saçlarının önü açılmış biri olmak istiyordu. Okumuş, bilge görünmek açısından heves ediyordu. Saçları güldür, en azından gözlük takmak hoşuna gidecektir. Gittiği doktor 75 diyoptri miyop der. Yıllar önceki doktorun doğru söylediğini, gözlük takmadığı için ilerlediğini düşünür.

Doktorların farklı tanıları O günden sonra doktor doktor dolaşır. Çünkü her gittiği doktor gözü ile ilgili farklı bir tanı koyar, farklı gözlük verir. Her gözlük de başka bir soruna yol açar. Birisi midesini bulandırır, birisi gözlerini yaşartır, birisi her şeyi aşırı uzak gösterir, birisi çok yakın gösterir, bir gözlük parçalı gösterir, biri ile hiç göremez. Adamın hayatı çok zorlaşır. Her gittiği doktor da bir öncekine hakaret ediyor ve doktorluğuna laf ediyordur.

Küçük bir kaza Bir gün yine taktığı gözlükler yüzünden yuvarlanıp düşer. Gözlüğü düştüğü için hiçbir şey göremiyordur. Onu yerden kaldırıp gözlüğünü verirler. Gözlüğünü takınca biden çok iyi görmeye başlar. Hiç bu kadar iyi gördüğünü hatırlamıyordu. Yanlışlıkla başkasının gözlüğünü mü aldım diye kontrol eder ama gözlük kendi gözlüğüdür. Artık göz doktorlarından kurtuldum diye sevinir. Gazetenin en küçük harflerini ve uzaktaki araçların yazılarını bile okuyabiliyordu. Sevinçle eve gider. Karısı gözlüğünün camına ne olduğunu sorar. Adam düştüğünde gözlüklerinin camı kırılmıştır. Adam yeni fark eder. O günden beri gözlüksüz çok iyi görmektedir.

Temalar

Algı/Gerçeklik Bu öyküde karakterin yorumlardan çok etkilendiği ve gerçeklik algısının değiştiği görülmektedir. Görme ile ilgili sorunu yokken bir doktorun tanısı veya bir arkadaşının yorumu ile görme sorunları yaşayacak kadar algısı etkilenebilmektedir. Adamın gözlüklerle ilgili deneyimleri, kendi görme yeteneğini sorgulamasına ve bu sorgulamanın sonunda daha iyi görmeye başladığı gerçeğini fark etmesine yol açar. Burada, gözlüklerin kırılması ve sonrasında gözlüksüz daha iyi görmesi, algıların ve gerçekliğin çatışmasını sembolize eder.

Toplumsal eleştiri/Meslek etiği Her doktorun farklı tanıları koyması ve kendinden önceki doktorları eleştirmesi toplumsal bir eleştiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık sektöründeki güven problemi aynı zamanda doktorların meslektaşlarına olan tutumları, eleştirileri toplumsal bir sorun olarak bireylerin yaşamlarını olumsuz etkilemektedir.

CASUS

Öykü

Haşmetmeap ile ilgili konuşmalar Şehre Haşmetmeap geliyor. Bunun ne demek olduğunu ise bir türlü öğrenememişlerdir. Kime sorsalar bu da bilinmez mi diyerek terslemiştir. Bu yüzden herkes biliyor diye düşünüyorlardır. Adamın babası Nalbant Cemal'e sorar. Cemal Usta açıklar. Bizim Yavuz zırlımız gibi yabancıların da bizim gibi Yavuz zırlılıları vardır der. Her millette başka başka oluyor demiştir. Haşmetmeap'ı da Müslüman bir ülkenin zırlılısı diyerek anlatmıştır. Yusuf Çavuş gitmenin farz olduğunu, yarı hac sayılacağını söylemiştir. Babası bu şekilde gitmeye ikna olmuştur.

Yavuz zırlılısı hakkında Duvarcı Numan Usta, Yavuz zırlılısını görmüştür. Seferberlik zamanı geçen anısını abartarak anlatır. Yavuz zırlılısı uzaktayken bile denizde yarattığı dalgadan yakınlarda olduğu anlaşılır diye söyler. Onlar üç gün boyunca Yavuz zırlılısının oluşturduğu dalgalardan ve dumanının yarattığı karanlıktan kaçmak için uğraşmışlardır. Üç günün sonunda ortalık sakinleşince fark etmişlerdir ki Yavuz zırlılısı durduğu için her yer süt liman olmuştur. Başka bir memleket diye gördükleri ışıklar ise Yavuz zırlılısına aittir. Gece ışıklarını yakınca koca memleket gibi görünüyordu. Fakat masrafı çok büyük olduğundan her zaman çalıştırmıyorlardı.

Durumun aslı anlaşılır Trene binerler. Tren tıklım tıklımdır. Onlardan önce bu şekilde iki tren daha gitmiştir. İndiklerinde büyük bir kalabalık vardır. Aralarında bu gemi meselesini konuşurken oradan birisi onları dinler ve yanlış bildiklerini söyler. Haşmetmeap, Müslüman memleketin padişahıdır. Nalbant Cemal ile Numan Usta bozulurlar. Babası ise iyi ki geldiklerini söyler. Müslüman padişahını görmek sevap diye düşünüyordur. İndikleri yerde davul ve zurnalı karşılama vardır. Her yer bayraklarla doludur. Çocuklar şiiir okuyordur.

Casus şüphesi Haşmetmeap otomobilden iner. Herkes üstüne hücum eder. Onlarda yanına gitmeye çalışır. Polisler korumak için herkesi coplar ama umursamazlar. "Allah Allah" diyerek daha da atılırlar. Kalabalıktan bir adam sürekli çırpınıp padişaha doğru gitmeye çalışıyordu. Adamın yabancı olduğu bellidir. Dili anlaşılıyordu. Boynunda dübün, elinde fotoğraf makinesi vardır. O kadar copu yemesine rağmen vazgeçmiyordu. Numan Usta adamın casus olduğunu söyler. Bu özellikler hep casuslarda vardır. Padişahı öldürmeye çalışacağını düşünürler. Babası da onay verir.

Jandarma gerçeği söyler Casus diye haber verip yakalatmaya karar verirler. Ama kalabalıkta yapmayalım derler. Çünkü casus yakalayana ödül vardır. Haklarının kalabalıkta yeneceğine karar verirler. Adamı bir şekilde trene sokarlar. Adamın dilini anlamazlar ama sanki yardım edecek gibi

yumuşak yumuşak konuşurlar. Adamın coplardan kaşı gözü patlamıştır. Adamı Jandarmaya teslim ederler. Kumandan onları tebrik eder. Öğrenirler ki adam Haşmetmeap'ın adamıdır. Kalabalıkta onun yanında bu sebeple gitmeye çalışıyordu.

Numan Usta şüphelenir Babası şaşırır. Trene binip onca yol gittikleri kişinin ecnebi Haşmetmeap olduğunu düşünür. Çünkü adamı kontrol etmişlerdir, sünnetsiz olduğunu görmüşlerdir. Numan Usta adamın bir türlü casus olmadığına ikna olmaz. Onları atlatmak, mükafatı kendileri almak için casusu kaptılar diye söylenir.

Temalar

Cehalet/Şüpheler Öyküdeki karakterler Haşmetmeap'ın ne olduğunu bilmezler ve duydukları her bilgiye inanırlar. Gerçek bilginin peşine düşmezler. Cehaletin yarattığı bilgisizlik beraberinde yanlış anlaşılımları ve şüpheler duygusunu beraberinde getirmektedir.

Din/Otoriteye saygı Anlatıcının babası, Numan ve Cemal Usta geleneksel değerlere bağlı karakterlerdir. Haşmetmeap için önce Müslüman ülkenin zırlısı sonra Müslüman ülkenin padişahı bilgisini edinirler ve bu durumu önemserler. Padişahın Müslüman olması durumunda onu görmenin sevap olduğuna inanırlar. Yarı hac sayılacağını düşünürler. Bu durum dini ve otorite figürlere verilen önemi ve duyulan saygıyı göstermektedir.

GENEL MÜDÜRÜ TEMSİLEN

Kişiler

Adam Bir devlet dairesinde memurdur. Evli ve çocukludur. Geçim sıkıntısı yaşıyor. Öyküde ismi belirtilmemiştir. Refah yaşamlara özeniyor.

Öykü

Adamın yoksul hayatı Adam sabah evden sinirli çıkmıştır. Hiçbir şeye para yetmiyordu. Tuvalete girdiğinde tuvaletin suyunun bozuk olması sebebiyle sırlıklam olmuştur. Tavandan su damlıyordu. Sabun kalmamıştır. Karısından sabun istediğinde bulaşık leğeninden çıkarıp verir. Sofrada bacağı kırık sandalye ona gelmiştir. Merdivenler gıcırdayıyor. Ters rüzgâr esti mi sobanın dumanları odaya doluyordu. Sobanın boruları deliktir. Tabaklar hep çiziktir. Karısı para istemiştir. Tüm bunlar onu çok öfkelenmiştir.

Genel müdürün verdiği görev İş yerine gidince her zaman olduğu gibi evdekilere hak vermeye başlar. Karısı yıllardır bu koşullara tahammül gösteriyordu. Bu sırada genel müdürün onu çağırdığı söylerler. Adam şaşırır. Kravatına, gözlüğüne çeki düzen verir. Çekine çekine genel müdürün kapısını çalar. O kadar hafif tıklar ki üç kere vurmak zorunda kalır ve içeri girer. Ona göre genel müdürün sesi bile müdür gibi çıkıyordu. Genel müdür onu temsilen bir cenaze törenine katılması gerektiğini söyler. Ertesi gün işe gelmeyecektir, araba onu direkt evinden alacaktır. Adam odadan çıkınca kendini değişik hisseder. Sanki boyu uzamış, biraz da kilo almış gibidir. Arkadaşlarına kurumu temsilen katılacağı cenazeyi böbürlenerek söyler.

Resmi arabanın konforu Eve gider ve takım elbisesini hazırlar. Sabah erkenden uyanır ve özenle hazırlanır. Arabayı beklerken sürekli pencereden bakıyordu. Araba gelir. Son model bir makam arabasıdır. İçinden şoför çıkar ve kapıyı çalar. Adam bilerek şoförü bekletir. Evde biraz oyalanır. Eşi ve kızı pencereden ona bakarken arabaya biner. Araba çok konforludur. Adamın çok hoşuna gider. Tadını çıkarır. Herkesin onları selamladığını görünce şoföre sebebini sorar. Resmi araba olduğu için selam verdiklerini öğrenir. Bir süre sonra adam kendisine selam verenlere önce başını eğmeye, sonra gülümsemeye, eliyle selam vermeye, merhaba demeye başlar.

Kısa deniz yolculuğu keyfi İndikleri yerde bir motor onu bekliyordu. Elinden tutup binmesine yardım ederler. Boğazda giderken manzara ve motorda olmak çok hoşuna gider. Koltuklar çok rahattır, yüzeyinde halı vardır. Tuvaleti çok güzeldir. Tuvaletten çıkmak bile istemez. Her yer pırıl pırıl ve süslüdür. Yaşamak demek böyle oluyor diye düşünür. Motor bir iskeleye yanaşır. Motordakilerden iki görevli çelengi çıkarırlar. Genel müdürü temsilen hiçbir kusur etmeden sonuna kadar cenaze töreninde bulunur. Çelengi yeni kapanan mezar tümseğine koyar. Cenaze töreni bitince tekrar motora biner. Bir süre sonra kaptan ile konuşmaya başlar. Kaptana içip içmediğini sorar. Bir iskeleye yanaşmasını söyler. İndiği yerden rakı ve biraz meze alır. Kristal kadehler, porselen tabaklarla keyif yapar. Kaptana Karadeniz'e doğru sürüp süremeyeceğini sorar. Kaptan emredersiniz diyerek onaylar. Radyoyu da

açtırır. Tekneden inmeden son kez tuvalete gider. Tuvaleti son kez görmeyi ister. Biraz sarhoş olmuştur.

Genel müdür ile görüşme Motordan inince birisi yanına sokulur. Genel müdür onu bekliyordur. Adam genel müdürün hala dairede olduğunu öğrenince şaşırır ve korkar. Kovulacağını düşünür. Kapıyı vurur içeri girer. Dik duramıyordu. Genel müdür nerede kaldığını sorar ve bağırır. Adam başı önde ağladı ağlayacak hale girer. Müdür üstelikçe o kadar memur arasından onu seçerek intikam mı aldığını sorar. Mahvolduğunu söyler. Gözlüğünü kaldırıp yumruğu ile gözyaşlarını siler. Genel müdür ona arkasını döner. Tatlı bir sesle “peki canım bir şey demedim, sadece sordum” der. Gönderir. Genel müdür kendi kendine gülüyordu.

Temalar

Toplumsal statü Adam her şeyin eksik ve bozuk olduğu bir evde yaşamaktadır. Geçim sıkıntısı çekmektedir. Kısa süreli de olsa konforlu olanaklar görünce kendi yaşamını iyice küçümsemektedir. Genel müdürün verdiği görevle kendini daha önemli ve değerli hisseder. Fakat genel müdürün karşısında bu hisler tam tersine döner. Toplumsal statü bireyin kendisi ile ilgili algısını geçici olarak bile çok etkilemektedir.

SEN NERDEN BİLECEKSİN?

Öykü

Çoban ve arkadaşı Mustafa'nın konuşması Çoban ve arkadaşı Mustafa sıcak bir yaz günü hayvanların yanındadırlar. Mustafa, çoban arkadaşına “ben istesem, bildin mi?” diyerek neler yapabileceğini anlatmaya çalışıyordu. Mustafa ise abarttığını düşünüyordu. O kadar kısa süre beyefendinin yanında çalıştı diye bir şey olamayacağını söyler. Yemenici Emin'in yanında iki yıl çırak olduğu halde bir çift yemeni bile yapmamıştır. Kısacık sürede bir şey öğrenmiş olamayacağını böyle kanıtlamak ister.

Mustafa'nın işi Mustafa anlatmaya başlar. Bu işin başka bir iş olduğunu söyler. Sürekli beyefendi nereye gidiyorsa yanındadır. Çantasını taşıyordur. Konuşmalarını dinliyordur. Neler yaptığını anlattıkça her aşamada, sen hiç bunu gördün mü diye soruyor. Çoban olumsuz yanıt verdikçe “görmedin, nereden göreceksin?” diyor. Mustafa'nın görevi beyefendinin çantasını taşımak, içindeki 5 farklı renkteki dosyadan istediği renkte olanı ona vermektir. Bunun için yarım gün eğitim almış ve renkleri öğrenmiştir.

Mustafa arkadaşını küçümser Mustafa anlattıkça ara ara durup arkadaşına sen hiç dosya gördün mü, bej ve gri nedir gördün mü, milletvekili gördün mü, otel nedir bilir misin, tören, kurdele gördün mü diye sorular soruyordu. Görmediğinin yanıtını aldıkça da nerden bileceksin diyerek arkadaşını küçümsüyordu.

Mustafa'nın kovulma nedeni Arkadaşı altı gün de neden kovulduğunu sorar. Beyefendi ile yine bir iş gezisindeyken ondan bej renkli dosyayı istemiş ve nutuk çekmeye başlamıştır. Fakat konuşma yaptığı kalabalık diğer zamanların aksine gülüyorlardır. Önceleri beyefendi nutuk çekti mi anlasa da anlamasa da herkes ağlaşmaya başlamaktadır. O gün gülmelerinin nedeni sonradan anlaşılır. Dosyalar karışmıştır. Gri dosyadaki bilgiler yerine bej dosyadaki bilgilere göre konuşmuştur. Temeli atılan okulu çimento fabrikası sandığı için konuşmanın içeriği saçma ve anlamsız olmuştur. Aksilik olduğunu anlayan beyefendi kulağına durum anlatılınca çok bozulmuş ağlamaya başlamıştır. Ama o ağladıkça kalabalık gülmeye devam etmiştir. Otele gittiklerinde bej dosya istediğini reddetmiştir. Yanlışlığı Mustafa'nın yaptığını düşünmüş, onu kovmuştur.

Mustafa'nın hedefi Çoban, Mustafa'ya usta mı olduğunu söyler. Daha askerliği olduğunu, okuma ve yazmayı da öğrenirse usta olacağını ima eder. Ona göre iş dosyaların rengini karıştırmamaktır. Tekrar beji bilip bilmediğini sorar. Çoban bilmediğini söyleyince “bilmezsin, nereden bileceksin? Diyerek küçümser.

Temalar

Bilgi ve Küçümseme Mustafa kısa süreli deneyimi ile çoban arkadaşını sürekli küçümsemektedir. Çobanın bilmediği bilgiler üzerinden kendini farklı bir konumda göstererek üstünlük kurmaya çalışmaktadır. Ama aslında kendisi de çok farklı bir konumda değildir. Çoban ise bilginin ve gerçek deneyimin daha fazla zamana ve deneyime ihtiyacı olduğunu ima etmektedir.

YANLIŞ KAPI

Öykü

Trendeki yaralı adam Tren çok kalabalıktır. Tuvaletten çıkan adam kalabalığı yaramayınca oraya çöker. Sağ yanında duran kişinin yüzü sarıdır. Yaşı belli olmuyordur. Sadece ağzı ve burnu sargıların dışında kalmıştır. Tren sarsıldıkça inliyordur. Neyi olduğunu sorar. Yanlış kapı çaldığını söyler. Anlatmaya başlar. Bu yıl askere gidecektir ama askerliği geri kalmıştır. O da İstanbul'a gidip biraz harçlık kazanmak istemiştir. Onun köyündeki delikanlılar on beş, on altı yaşına geldi mi İstanbul'a gidip çalışır, yazları köye dönmektedir. Ama o annesi yalnız diye işleri ona bırakıp o yaşa kadar gidememiştir.

İstanbul'a gidenlerin anıları O güne dek İstanbul'a gidip dönen İstanbul'un kadınlarını, kızlarını anlatıyorlardır. Köyün delikanlıları İstanbul'dan kim geliyorsa onun etrafına toplanıyor ve anılarını dinliyordur. Delikanlılardan Rıza anlatmaya başlar. İstanbul'a gidip sütçünün yanında işe girmiştir. Sütçü birkaç gün onu yanında gezdirip işi öğretmiş sonra onu tek bırakmıştır. Süt satmak için sokaklarda bağırırken, ondan süt isteyen bir kadın onu eve almış, sonra onunla birlikte olmuştur. Evden çıktığında yan komşu onu eve çağırmıştır. Tam eve girerken evden kocası çıkıp onu içeri buyur etmiş kendisi dışarı çıkmıştır. Delikanlılar kocası yok mu diye sorduğunda ise İstanbul'dakilerin kocası medeni diye cevap vermiştir. Rıza'ya sen kötü mahalleye düşmüşsün deseler de kabul etmez. İstanbul'un hep böyle olduğunu söyler. Oradan daha önce İstanbul'a giden Deli Yusuf çıkarır. O da benzer hikayeler anlatmıştır ve ona inanmakta güçlük çekmişlerdir. Deli Yusuf'ta bir handa kahveci çırağı olmuştur. Nerede olursa olsun İstanbul'da çalıp kapıyı girebileceklerini, hiç boş dönmediğini anlatmıştır. İstanbul'a gitmeyi istiyor ama gitmeden Durmuş'a da sormak istiyordur. O muhtarın oğludur ve okumuştur. Onun sözüne inanacaktır. Durmuş'a sorar. Durmuş da İstanbul'da bir evin bir odasını kiraladığını söyler. Evin karısı, kızları, komşuları onu rahat bırakmamışlardır. Yüzüne kapanan hiçbir kapı yoktur. Ertesi yaz Çakır Rüstem ve Kel Nuri'de İstanbul'dan dönerler. İstanbul'un kadınlarına yetmenin mümkün olmadığını anlatırlar.

İstanbul'daki çalışma günleri Bunlar gibi hikayeleri dinleye dinleye İstanbul'a gitmeyi aklına koyar. Askerlik de geri kalınca annesine durumu anlatıp gidip harçlık kazanması gerektiğini anlatır. İstanbul'a gider. Kadınların açık giyindiğini görür. Kadınlar erkekler kol koladır. Anlatılanların doğru olduğunu düşünür. Ama önce iş olayını halletmek ister. Hemşerilerimin kahvesine gider. Onu aşçının yanına yamak olarak verirler. Bütün gün soğan doğrar, bulaşık yıkar. Çıktığında hava karanlık oluyordur. İki ay olmuştur. Çalışmaktan kadınların yüzüne bakamıyordur. Aşçıdan izin ister. Artık dayanamadığını söyler. Aşçı durumu onlar ona bir gün izin verir.

İzin günü İzin günü bir o yana bir bu yana dolaşır. Bir türlü istediği fırsatı bulamaz. Bir kızı ikna etse de vakit geçirecek ev yoktur. Bir evin kapısını çalmaya karar verir. Ev sorunu yaşamam diye düşünür. Bir apartmanın ziline basar. Kapıyı küçük bir kız açar. Annen nerede diye sorar. Kız babasına seslenir. Babası geleni içeri almasını söyler. İçeri girer ve koltuğa oturur. Karısının nerede olduğunu sorar. Adam neden olduğunu sorunca ne diyeceğini bilemez ama sonra İstanbul'a gelip bir şeyler yapmak istediğini söyleyerek lafı geveler. Adam çok öfkelenir ve sandalyeyi ona fırlatarak onu döver. Merdivenlerden yuvarlanır. İşte bu yüzden bu hale gelmiştir. Her yeri kırılmıştır.

Köye geri dönüş Trendeki adam, öfkeli kocanın neden kızdığını sorar. Kadının kocasının onlar gibi yabancı olduğunu, İstanbullu olmadığını söyler. Ona göre adam bu sebeple öfkelenmiştir. Yanlış kapıyı çalmıştır. Fakat diğer bir ihtimal de aklındadır. Köydeki delikanlılar hepsini kandırmış, hikâyeleri uydurmuştur. Köye gidince durumunu görenlere yanlış kapı çaldığını söylese aptal olduğunu düşüneceklerdir. Bu yüzden onlar gibi yalan uyduracağını söyler.

Temalar

Hayal kırıklığı/ Yalan Köydeki gençler anlatılanlar sebebiyle İstanbul ile ilgili hayallere kapılır ve farklı beklentilerle İstanbul'a gider. Fakat gittiklerinde gerçeklerle yüzleşirler. İstanbul'da yaşananlar yıkıcı bir etki ve hayal kırıklığı yaramaktadır. Yanlış kapı çalma, hem gerçek hem mecazi anlamda bir durumu simgeler. Deneyimsizlik, cehalet gerçeklerden bu kadar uzak olmalarına sebep olmuştur. İstanbul'a gidip hayal kırıklığı yaşayan her genç bu durum ile yüzleşemediği için başkalarına farklı biçimde anlatmaya devam ediyordur. Yalana başvurarak gerçekleri gizlemek ve hayal kırıklığı ile bu şekilde başa çıkmak istemektedirler.

Cinsellik Köydeki gençler İstanbul'daki yaşam ve kadınlarla ilişkiler konusunda anlatılanlardan dolayı farklı beklentilerle şehre giderler. Şehirdeki kadınlarla ilgili algılarından dolayı İstanbul'da cinselliklerini

sınırsız bir özgürlükle yaşayabileceklerini düşünmektedirler. Fakat gerçekte şehir yaşamı ve şehirdeki yaşam mücadelesi zorluklarla doludur.

HERKESE SEYİR GEREK

Öykü

Geçmeyen mide ağrıları Adamın midesinde bıçak saplanır gibi ağrı oluyordu. Kimi köyün sularından olduğunu söylüyor, kimi de taş işçiliği yaptığı için olduğunu söylüyordu. Amcasının peşinden Ankara'ya gitmiş taş işçiliği yapmıştır. Köye dönünce annesi durumuna çok üzülmüş, İstanbul'daki amcasının yanına gidip hastalığına çare bulmasını istemiştir.

İstanbul'daki günler Amcası İstanbul'da bir handa odabaşıdır. Handa bir karısı, iki kızı ile birlikte kalıyordu. Küçük bir yerdir. O da kapının ağzında yatıyordu. Hastanelerde yer yok, adamda ve amcasında para yoktur. Mide sancularına çare bulmakta zorlanıyordu.

Evlilik teklifi Bir gün birisi ona evlenmesini önermiştir. Parasız, hasta ve kuru bir delikanlıdır. Onu bu şekilde kimsenin beğeneceğini düşünmemiştir. Tanıdıkların zoruyla kadın ile bir araya gelir. Kadın tam Osmanlı kadını gibidir. Altın bilezikler ve takılar takmıştır. İri, alımlı biridir. Adam onun yanına müdür gibi birinin yakışacağını düşünür. Fakat kadın onu beğenmiştir, onun gibi birisini aradığını söylemiştir. Adam tanıdıklarla konuşur, hepsi evlenmesi yönünde destek verir. Fakat amcası kabul etmez.

Amcası evliliğe ikna olmaz Adam gidip gelip evlilik konusunda amcasına ısrar eder. Herkes onaylıyordu. Ama amcası hiçbir şekilde onay vermiyordu. Adam kadının ona maaş vereceğini, hastalığını tedavi ettireceğini söylemişse de amcasını ikna edemez. Sonunda neden reddettiğini sorar. Amcası anlatır. O kadın bar, meyhane gibi bir yerde çalışmaktadır. Oraların da belalısı çok olmaktadır. Kadın belalılara para yedirmekten bıktığı için evlenirse daha ucuza geleceğini düşünmüştür. Hem de kocalı kadınlar daha rahat çalışmaktadır. Amcası bu sebeple olmaz dediğini söyler. Adam herkese danıştığını, onun dışında herkesin olur dediğini söyleyince de herkesin lafına bakmamasını söyler. "Herkes seyre gerek" der. O yalvarır, amcası olmaz der.

Taksim'deki çarpışma Bir pazar kafasına koyar. Amcası ne derse desin evlenecektir. Amcasının yanına gider. Herkes olur dediğinden o kadınla evlenmeye karar verdiğini söyler. Amcası yine olmaz der. Herkesin onunla alay etmek, gülmek istediği için öyle dediğini söyler. Adamın kafası bozulur. Taksim'e çıkar. Taksim kalabalıktır, herkes geziye çıkmıştır. Adamın karnına bir sancı saplanır. Sürekli oluyordu. Neredeyse yığılıp kalacaktır. O şekilde giderken yanlışlıkla birine çarpmıştır. Karşısındaki kişi kendinden beter durumdadır. Üstüne başına bakılırsa onun gibi köyden gelmiştir. "Ya iş ya hastana de yatak arıyor" diye düşünür. Adamı yerden kaldırmaya çalışırken o da yere düşer. İki de birbirinden özür dilerken etraftakiler onları kavga ediyor zannetmiştir.

Kaza kavgaya dönüşür Kalabalık giderek artar. Sürekli "vur vur" diyerek kavgayı sürdürmelerini isterler. Yerden kalkarlar. Birbirlerine yardım için yaptıkları her hareket yanlış anlaşılır. Kalabalık daha da büyür ve sesler, bağırtılar artar. Onları gürleşiyor zannederler. Bu bağırtılardan gaza gelip birkaç kere birbirlerini itip, vururlar ve yere düşürürler. Neden yaptıklarına kendileri de anlam veremezler. Gitmek istediklerinde kalabalık izin vermez. İnsan sayısı iyice artmıştır. Durmamalarını istiyorlardır. Pes etmelerine de izin vermiyorlardır. Bu durumda yerde birbirleri ile kapışmaya başlarlar.

Polis kavgayı bitirir Polis gelir. Kalabalık anında dağılır. İki ise karakola götürülür. Yüzleri kan içindedir. Polis neden kavga ettiklerini sorar. Tüm sorularına olumsuz cevap verirler. Birbirlerini tanımadıklarını söylerler. Polis kızar ikisine de birer tokat atar ve onları kovar.

Evlilikten vazgeçiş Adam eve gider. Amcası kadın yüzünden mi kavga ettiğini sorar. Adam o kadınla evlenmekten vazgeçtiğini söyler. Amcasına hak verir. Herkes seyre ve eğlence gerektiğini anlamıştır.

Temalar

Toplumsal baskı/Yüzleşme Toplumun beklentileri ve baskıları bireyin kararlarını etkilemektedir. Adamın hasta, parasız olmasına ve evlilik için görüştüğü kadının geleneksel değerleri ile uyumlu olmamasına rağmen çevresinin ısrarı ile evlenmeye karar vermesi bunu göstermektedir. Aynı şekilde Taksim'de kalabalığın ısrarı ve baskısı ile ne olduğunu anlamadan kendini kavga eder bulması da bunun sonucudur. Öyküdeki karakter, aldığı kararların sonuçları ile baş etmeye çalışırken sadece eğlence için onu destekleyen ve yönlendiren insanların ortadan kaybolduğu gerçeği ile yüzleşir.

Evlilik Evlilik olgusu öyküde geleneksel olanın dışında maddi çıkarlar ile ilgilidir. Sevgi, saygı veya bağlılık yerine çıkarlar söz konusudur. Hastalık, yoksulluk adamda umutsuzluğu beraberinde getirmiş her türlü çıkış yolunu kabullenmesine sebep olmuştur.

RUHUN DUYMAZ

Öykü

Tren yolculuğu Adam tren istasyonu üzerinde bir banliyöde oturuyordur. Ona göre burada oturmak İstanbul'un bir ilçesinde oturmaktan iyidir. En azından trenin geliş gidiş saatleri bellidir. İneceği durağa gelene kadar gazetesini, kitabını açıyor, okuyordur. Akşamları dönüş saatlerinde çok az yolcu oluyordur. Her gün Haydarpaşa 'dan yirmi otuz beşte kalkan treni binmektedir. Ama son zamanlarda yüksek sesle konuşmalardan kitap okuyamaz olmuştur.

Kavga eden çift O akşamda yine aynı saatte, aynı yerden trene biner. En tenha kompartımanı seçer. Tam kitabını çıkarır okumaya başlar ki solundaki koltukta karşılıklı oturan kadın ve erkek yüksek sesle tartışmaya başlar. Adam dikkatini kitaba veremez. Aynı cümleleri dört beş kez okumaktadır. O gece eve giderken bir sayfa bile okuyamamıştır. Ertesi gün ve sonraki günlerde aynı durum yaşanır. Aynı saatte, aynı çift, aynı kompartımana biniyor ve hararetle kavga ediyorlardır. Sonradan anlar ki o kompartıman sakın olduğundan kavga ederken başkalarının dikkatini çekmemek için onlarda en tenha yeri seçiyorlardır. Adam ne yapacağını bilemez. Başka kompartımanlar kalabalıktır. Dinlememeye çalışsa olmuyordur. Başka yere otursa yine sesleri geliyordu. Adam ve kadın sürekli kıskançlık kavgası yapıyorlardır.

Adam kavgalar ile ilgilenmeye başlar Bir gün en baştan sinir olmamak için yine onlarla aynı kompartımana denk gelince kitabını çantasından hiç çıkarmaz. Yüzünü pencereye döner ve fark eder ki kavga eden çiftin yansımaları olduğu gibi cama yansımaktadır. Camdan onları izleyerek kavgalarını dinlemeye başlar. Her gün aynı şeyi yapar ve artık onların kavgalarını merak eder olur. Adam çok kıskançtır. Kadına sürekli başkalarının ona baktığı, kadının da onlara baktığı konusunda çıkışıyordu. Kadın ne kadar reddetse, yüksekte konuşsa da sorunu halledemiyorlardır. Kavga ede ede inecekleri yere kadar geliyorlardır. Çiftlerden erkek olanı oldukça iyi giyimli, otuz ya da kırkında görünen biridir. Adama göre en çok ilkokul veya ortaokulu bitirmiş bir tiptir. Duruşundan cüzdanı dolgun olduğu izlenimi varır. Kadın ise çok güzeldir. Saçları gür ve hoş, dağınıktır. Yaşı otuz ya da otuza yakın görünüyordu.

Vapurdaki karşılaşma Sürekli baktın bakmadın kavgaları sürüyordu. Adam çok kıskançtır. Kadında korkusundan ona katlanıyor diye düşünür. Karı kocalar mı, sevgililer mi, nişanlılar mı anlayamaz. Adama göre çiftin geçinmesi zordur ama adam yüzünden ayrılmayacaklardır. Adam işi cinayete kadar götürür izlenimi veriyordu. Bir sabah işine gitmek için trenden inince vapura biner. Eski bir arkadaşını görür. Yan yana otururken, arkadaşı bir kadını ve bir erkeği işaret eder. Kadın randevu evinde çalışıyor, yanında oturan kocası da kadını yıllardır her gün kendi randevu evine bırakıyor, akşam olunca alıyordu. Geceleri çalıştırmıyordu. Bu çift her akşam trende kıskançlık kavgası yapan çifttir. Sabahleyin işe giderken hiç kavga etmiyorlardır.

Temalar

Ahlak/Yozlaşma Adamın trende her gün karşılaştığı ve gözlemediği çift, kıskançlık yüzünden sürekli kavga etmektedirler. Kavga süresince ilişkilerinde saygı ve sevgi unsurlarının olmadığı görülmektedir. Fakat hikâyenin sonunda adamın kadının kocası olduğu ve kadını randevu evine her gün kendisinin bırakıp akşamları ise aldığı anlaşılır. Kıskanç bir koca gibi izlenim verse de ikiyüzlü ve tutarsız davrandığı anlaşılmaktadır. Çiftin arasındaki ilişki yozlaşmanın göstergesidir.

ÇAY BİİR DEMLİ OLSUN

Öykü

Çay takıntısı Yazar Birinci Dünya Savaşı yıllarında doğmuş, gençliğini İkinci Dünya Savaşı yıllarında geçiren nesildendir. Kendi yaşıtalarının hemen hepsinin bir tutkusu ve takıntısı olduğunu söyler. Onun da çok takıntısı vardır ama anlatılabilecek olarak çay tutkusunu söyler. Günde yirmi, otuz bardak çay içmektedir. Çayı sevişini de bir duruma bağlar. Savaş yıllarında insanlar her şeyi çok zor bulabiliyorken babası bir yerden bir kutu büyük çay edinmiştir. O da dokuz aylıktır. Annesi kuru ekmeği çaya batırıp ona yedirirmiş. O zamandan kanına çay karıştığını belirtir.

Gezideki olay Çay tutkusu yüzünden yurt gezilerinde çok sıkıntı çekmiştir. Bunlardan en sıkıntılı olanını anlatır. Otel odasındadır. Sabahleyin otobüs yolculuğu yapacağı için erken kalmıştır. Dört bardak çay içmiştir. Alışkanlık olduğundan dört bardak onu zorlamamıştır. Tuvalete girmeden lobiye inmiştir. Otelin sahibi lobi de onu karşılamıştır. Onu çok sevdiği için otobüsün daha kalkmasına vakit olduğunu söyleyerek çay ikram etmiştir. Hoş sohbeti ile ikram ede ede altıncı bardak çayı da içmiştir. Çok zorlanmasa da artık tuvalete gitmesi gerektiğini düşünmüş ama adamın sohbetini bölememiştir.

Tuvalet ihtiyacı Konuşmayı uygun bir yerde bölecekken otele bir kadın girmiştir. Akşam telefonda konuştuklarını söyleyerek eline dört kitabını bırakmıştır. Romancı, hikâyeci ve şairdir. Yazar, kadına çay kahve ikram etmek durumunda kalır. Yalnız başına içmesi kabalık olur diye de kendisi de içer. Kadın ile sohbet ederken çışı geldiğini söyleyip gitmek ayıp gelir diye telefonla konuşacağını, odada bir şey unuttum yalanını söylemeyi düşünür.

Yazihaneye gidiş Tam o sırada üç adam gelir. Biri doktor, öbürleri avukattır. Orada olduğunu öğrenmişlerdir. Tanışmaya gelmişlerdir. Tam onlara da çay ısmarlayacakken adam onun misafir olduğunu söyleyerek herkese çay ısmarlar. Sekizinci bardak çayı da içmiş olur ve iyice zorlanmaya başlar. Bu sırada avukat ve doktor memleketin hali ile ilgili sohbet etmeye çalışır ama adam sohbele dikkatini vermekte zorlanır. Artık ne olursa olsun sıkıştım deyip kalkacakken iki gün önce tanıştığı bir tüccarı görür. Tüccarın yazıhanesi otobüs ün kalkacağı yerin oradadır. Otelden çıkıp oraya giderler. Tüccar ve avukat koluna girmiştir. Zaten yürümekte zorlanıyordu. Sıkıntısını görüp ne olduğunu sorarlar. Sıkıştım der ama onlar memleketin hali kötü olduğu için öyle diyor diye düşünürler.

Tuvalete gidmeden otobüs kalkar Yazıhane büyük bir dükkândır. Orada da zorla çay ikram ederler. Dokuzuncu çayı yavaş yavaş içerken ter boşalır. Terleme de bir nevi sıvı atımı olduğu için az da olsa rahatlamıştır. Ama onun ter döktüğünü görünce zorla ilca içirirler. Bir bardak da su içmek zorunda kalır. Sendeler artık dayanmıyordu. Birisi otobüs hazır diye bildirir. Onu geçirmeye orada tanış olduğu yirmi kadar aydın gelmiştir. Durmadan konuşuyorlardır. Onları bırakıp tuvalete gidemiyordu. Otobüsün yazıhanesine gelirler. Lastik şişiriyorlardır. Yazıhanenin kâtibi de okurlarından olunca otobüs kalkana kadar ısrarla çay ısmarlar. Onuncu bardak çaydan sonra vücut büsbütün zorlanmaya başlamıştır. Tuvalete çıkacağı diye inler. Ama tuvalet caminin avlusundadır ve epey uzaktadır. Şoförün işi biter otobüse binmek zorun da kalır.

Otobüs yolculuğu Otobüs biraz yol alınca azıcık rahatlar. Sarsıntı iyi geldi diye düşünür. Otobüs bir buçuk saat sonra bir ilçeye girer. Orada da onu tanırlar, zorla çay ikram ederler. Tuvaleti sorar. En yakın tuvalet okuldadır ve okul uzaktır. O sırada otobüs kalkıyor diye çağırırlar. Otobüs sallantısında yine biraz rahatlar. Ama artık zor dayanıyordu. Şoförü durdursa herkesin içinde dışarıya tuvaletini yapmayı uygun bulmaz. O sırada bir çocuk sıkışır ve başka biri. Şoförü söylerler. Ama şoför durmaz. Yazarın umutları suya düşer.

Çay içmeye devam eder Yol üç buçuk saat sürer. İki muhalif milletvekili oradadır. Onu bekliyorlardır. Kongreleri vardır. Onu çok görmek istedikleri için aracı göndermişlerdir. Derdini anlatmadan yazarı götürürler. Orada da çay içirirler. On ikinci bardak çayı içer. Tuvaleti sorar. Ama kullanmak için olduğunu söyleyemez, utanır. Laf arada kaynar. Çaya meraklı olduğunu öğrendikleri için yine çay ikram ederler. On dördüncü bardağı içer. Tam bir şekilde izin isteyip otele giderken önünü keserler. Belediye başkanıdır. Kaymakamında onu görmek istediğini söyler. Çay ikram etmek istiyorlardır. Yazar dokunuyor dese de bir çaydan bir şey olmaz derler. On beşinci bardağı orada içer. Orada çıktığından on altıncı bardağı da içmiş olur. Artık dayanacak gücü kalmamıştır.

Otele gidiş Yazar otele girer. Lobide duran kişiye tuvalet sorar ama kayıt olmadan yardımcı olmaz. Önce bilgileri almak ister. Yazar kimliğini adama verir. Hızla merdivenlerden çıkar. Kapıyı iter ama kapı kilitlidir. Yandaki kapıyı açar ve tuvalete girerek rahatlar. Rahat rahat merdivenlerden iner, bir kahve salonu vardır. Garsona demli bir çay ısmarlar.

Temalar

Toplumsal baskı/Tutum İnsanlar duyarlı olmak yerine geleneksel tutumları sürdürmektedirler. Yazarın sıkıntılı olduğunu anlasalar da, yazar çay tekliflerini reddetse de bunu görmezden gelirler. Çevresindeki insanlar, çoğunlukla sosyalleşmek, konukseverlik göstermek amacıyla ona sürekli çay ikram ederler. Bu, ilk bakışta geleneksel bir misafirperverlik ve misafir ağırlama davranışı gibi görünmektedir. Ancak aslında bu durum, toplumsal bir zorunluluk halini almıştır. Her yeni bardak çay, bir yandan yazarın fiziksel olarak rahatsız olmasına yol açarken, diğer yandan da toplumsal bir zorunluluk ve baskı yaratmıştır.

BİR AKIL VEREYİM

Öykü

Vapurdaki adam Adam son vapurla Kadıköy'e dönüyordu. Gece yarısını geçmişti. Bir buçuk vapuruna zor yetişmişti. Hava soğuktur ama içeride oturamamış dışarı çıkmıştı. Vapurun burnunda bir karaltı vardır. Yarı beline kadar korkuluktan sarkmıştır. Ama sonra vazgeçip geri çekiliyordu. Onu görünce tahta sıraya oturmuştur. Yüzünü ay ışığında tanır. Eskiden selamlaştığı, konuştuğu biridir. Ama kim olduğunu çıkaramamıştır.

Adamın dertleri Selamlaşırlar. Nasıl olduğunu sorunca "Sende mi akıl vereceksin?" diye sorar. Neden canının sıkıldığını öğrenmek ister. Sigara vermesini o zaman anlatacağını söyler. Sigara içerken anlatmaya başlar. İki aydır işsizdir. İcra memurları evine haciz için gelmiştir o gün. Üç aydır atlattığı ev sahibi de gelecektir. Elektrik kesmişlerdir. Komşusu ilaç alması için para vermiş, onu bile harcamıştır. Bir arkadaşı iş için Kartal'da fabrikası olan arkadaşına mektup yazmıştır. Gidebilse mektubu verip orada iş bulacaktır ama yol parası bulamamıştır. Bu gece bir eve çağırmışlardır. Zengin bir kadın ile tanıştırmış onu evlendirmeye çalışacaklardır ama yol parası bulamadığından gidememiştir.

Arkadaşından yardım isteği Akıl vermeden bir sigara daha vermesini rica eder. Adam verir. Dün öğlen yediği işkembe çorbasıyla duruyordu. Sigarası da yoktur. Sabah erkenden evden çıkmıştı. Aklına arkadaşı Fikri gelmişti. Bir zamanlar ona yardım etmişti. Ondan iki yüz lira borç istemeye karar verip, Yazıhanesine gitmişti. Sıkıntıda olduğunu söyleyip yardım etmesini istemiştir. Arkadaşı tabii diyerek para yerine ona akıl vermiştir. Bir arsa almasını, üç ay sonra satmasını, çok iyi prim yapacağını söylemiştir. Bu bilgiyi herkesle paylaşmayacağını da eklemiştir. Adam sinirle oradan çıktığını anlatır.

Akıl veren arkadaşlar Adam anlatmaya devam eder. Hikâyesinde Avukat Bülent aklına gelir. Onun yanına gider. Yüz liranın ona yeteceğini düşünür. Çok sıkıntı da olduğunu söyler. Arkadaşı ise sözünü ağzına tıkar ve akıl vereceğini söyler. Pasaport alıp Avrupa'ya giderse ona çok iş olduğunu, bu memlekette onun değerinin bilinmediğini söyler. Açlıktan midesi guruldar. Arkadaşı Muharrem'e gider. Nasıl sıkıntıda olduğunu anlatır. Arkadaşı anlıyorum der ama o da akıl verir. Beyoğlu'nda güzel bir yerde dükkân kiralayıp, sokaktan kedi toplayıp cins kedi diye uydurarak satabileceğini ve çok para kazanabileceğini söyler. Adam içinden bela okuyarak çıkmıştır.

Adam, akıl verenlerden bunalır Aklına Kenan gelir. On lira almayı düşünür. Durumu söyler ve yardımda bulup bulunamayacağını sorar. Ceplerindeki bozup paraları şingirdatırken Kenan da ona akıl verir. Kaleminin kuvvetli olduğunu, Uludağ'da otele gidip bir otele kapanmasını, iki üç ay dişini sıkıp roman yazmasını söyler. Kitapçılar basmazsa kendi bassın diye de akıl vermeyi sürdürür. Adam az daha orada dursa sinirden yığılacaktır. Bu kez de Nuri aklına gelir. Durumunu bir iki cümleyle aktarır. Nuri çok yorgunsun diyerek önce onu oturtur. Adam halden anladı diye düşünmüştür. Ama o da akıl verir. Adam elini metal tablaya atar fırlatmak ister ama gücü kalmamıştır. Bir tabakhane açmasını öğütler. "Sokaktan köpekleri toplayıp derisini yüzdürüp tabaklatacaksın" diye fikir verir. Köpek derisi çok para ediyordu.

Adamın hali kalmaz Oradan çıkar. Naci'ye gider. Her gittiği yere de yürüyerek gittiğinden perişan olmuştur. Para istemekten vazgeçer. Bir yemek yerim, sigara ikram eder diye düşünür. Ama o da hemen akıl verir. Kuvveti olmadığından yüzüne yumruk indirememiştir. Kısa aralıklarla suratına tükürmeye çalışır. Ama ne yaptığı anlaşılmaz. Arkadaşı, bu halde sağlıklı karar veremeyeceğini, Yalova kaplıcalarına gidip dinlenmesi gerektiğini söyler.

Roller değişir Dışarı çıkmıştır. Bu saate kadar köprüye ancak gelebilmiştir. Parası da yoktur. Çıkarırken cezalı bilet keseceklerdir. Bu kez de anlatıcı olan adam ona akıl verir. Tuvalete gidip yarım saat sonra çıkmasını söyler. Adam vapur merdiveninde yığılıp kalır. Diğer ise son otobüsü kaçırmamak için hızla gider. Aradan epey zaman geçer. Bir gün yine vapurdayken birilerinin konuşmalarını duyar. Birisine akıl veren biri vardır. Dönüp bakar ve akıl veren durumuna o adamın geçtiğini görür. Sirtında kalın bir paltosu da vardır.

Temalar

Duyarsızlık/Yozlaşma Adam sigara ve yiyecek yemek bulamayacak kadar zor durumda olmasına rağmen kendisine yardım edecek kimseyi bulamamıştır. En yakın arkadaşları bile onunla empati kuramamış, ihtiyacı olana odaklanmamıştır. Herkes kendini rahatlatmak için göstermelik olarak yardım etmeye çalışıyordur. Roller değiştiğinde adamın da aynı davranışı göstermesi toplumsal duyarsızlığın,

yozaşmanın ve empati yoksunluğunun göstergesidir. Birey, toplum içinde yalnızlaşma ve yabancılaşma yaşamaktadır.

BÖYLESİNİ ASACAĞIN

KİŞİLER

İstefano Sabıkası yüzü aşkıdır. Hırsızlık yapmaktadır. Dişçi ve doktor muayenehanelerine dadandığı için tıp aletleri üzerinde uzman bir hırsızdır. Bu yüzden ona cezaevinde Teknik Hırsız diye lakap takmışlardır.

Tekin Lakabı Çilli Tekin'dir. İstefano tarafından yetiştirilmiştir. Hırsızlık yapmaktadır

Orhan Dahiliye doktorudur. Alın teri apartmanında muayenehanesi vardır.

Cemil Dahiliye doktorudur. Orhan ile arkadaştır. Alın teri apartmanının karışışındaki Emek apartmanında muayenehanesi vardır.

Öykü

Elektrokardiyografi hırsızlığı İstefano ve Tekin, soyacakları Alın teri apartmanının çevresini gündüz dolaşmışlardır. Gece olunca apartmana gelirler. Tekin aşağıda bekler ve İstefano borudan yukarı tırmanır. Balkonun camını elmas ile çizerek çıkarır ve kapının kilidini açar. Elektrokardiyografi çalar ve ipe Tekin'e sarkıtır. Tekin alıp onu güvenli bir yere götürür. İkisi sonra buluşup gecenin kinci hırsızlığını yaparlar. Aynı işlemleri Emek apartmanındaki muayenehaneye de yapıp oradaki elektrokardiyografiyi çalarlar.

Doktorların söylenmeleri Doktor Orhan ve Cemil bir haftadır herkese aynı konuda söyleniyorlardır. Çalınan makineleri doktorlardan başka kimse kullanamayacaktır. Hırsız yine bir doktora satacaktır. Kendi meslektaşlarını polise haber vermemekle, ucuza mal almak için duruma göz yummakla suçlarlar. Makine ithal edilmediğinden tekrar satın alamıyorlardır. Piyasada zor bulunuyordur. Bir sürü hastadan kazanacakları parayı bir haftadır kaybediyorlardır. On iki bin lira olan makineyi yirmi bine de almaya razıdır ama yoktur. Cemil ve Orhan telefonla konuşurken durumu birbirlerine anlatırlar, söylenirler. Polisin hırsız ve makineleri bulacağı konusunda umutsuzdurlar.

Makinelerin satışı İstefanos ve Tekin normalde çok şık giyinmektedir. Ama o gün farklı giyinirler. Pek de tekin olmadıkları anlaşılıyordur. Makineleri alıp taksile doktorların muayenehanesinin oraya giderler. Tekin takside kalır. İstefanos önce Doktor Orhan'ın yanına gider. Onda elektrokardiyografi olduğunu belki ona lazımdır diye sormak istediğini söyler. İkisi pazarlık yapar. En sonunda Orhan iki bin liraya, aslında Cemil'in olan makineyi alır. Aynı durum Cemil ile de yaşanır. O da bin beş yüz liraya bilmeden Dr. Orhan'ın makinesini alır.

Doktorlar sorunu ört bas ederler Polisler parmak izi için gelir. Kırık camlar da atıldığı için bulmak zordur. Sivil polis mutlaka bir doktora makineyi satacaklarını söylerken Orhan sözlerini keser ve giden gitti artık der. İki arkadaş bu olaydan sonra birbirlerini arayıp hiçbir şey yokmuş gibi hal hatır sorarlar. İstefanos ve Tekin ise başka bir apartmanın önünde dolaşıyorlardır.

Temalar

Adalet/Ahlak Öykü, toplumda ahlaki bozulma ve çıkarlar uğruna etik değerlerin hiçe sayılması üzerine bir eleştiridir. Hem suçlular hem de durumu kabul edenler, kendi çıkarlarını ön plana çıkararak toplumsal adaletin çöküşüne neden olurlar. Öyküdeki doktorlar çıkarlarını gözetererek ahlaki ve etik sorumluluklarını görmezden gelirler. Bu da toplumdaki yozaşmayı, adaletsizliği ve güvensizliği göstermektedir.

NEDEN AZGELİŞMİŞ?

Kişiler

Charles Withy İktisat Profesörü 'dür. Cart Fountstion Vakfı ile bir çalışma yürütmektedir.

Sıtkı Öyküde sadece ismi geçmektedir. Ülke yönetiminde belli bir statüde olduğu ve resmi bir görevi olduğu anlaşılmaktadır. Fakat ayrıntılı bir bilgi yoktur.

Öykü

Az gelişmiş ülkelere inceleme gezisi Amerika'daki bir vakıf gelişmemiş ülkelerin neden gelişmediği ile ilgili bir araştırma yapıyordu. Bununla ilgili önemli iktisatçıların durumu araştırıp, bu ülkelerdeki gerekli kişilerle görüşmesi ve rapor hazırlaması için geziye gönderiyordu. Fakat ayıp olmasın diye bu gezinin adı gelişmemiş değil az gelişmiş ülkeleri inceleme gezisi olmuştur.

Kurul ve Charles arasındaki mektuplar Charles Whithy'de Türkiye'ye gönderilmiştir. Orada Bay Sıtkı ile görüşmesi gerekiyordu. İki üç ay sonra herkes gittiği ülkelerden dönerek raporunu sunmuştur ama Charles'dan haber yoktur. Kurul onun sağlığı hakkında endişelenmeye başlamıştır. Kurul üyesi ve Charles arasında çok uzun süren mektuplaşmalar bu noktada başlamıştır. Pek yakında iki ciltlik bir kitap olarak bu mektuplar yayınlanacaktır. Bu kitabı basacak olan Amerikanlı editör yazarın dostu olduğundan düşüncesini öğrenmek için müsveddesini yazara yollamıştır. Yazar da bazı mektupları yayınlamayı doğru bulduğundan okurları ile paylaşmak istemiştir.

Charles görüşmeyi yapamaz Mektuplarda Charles, Bay Sıtkı ve arkadaşları ile bir türlü görüşmemektedir. Sürekli bu sefer kesin bu görüşmeyi yapacağını bildiriyor fakat söylenen tarihten çok sonra bile ondan ses çıkmayınca kurul tarafından tekrar son durum soruluyordu. Tatiller ve özel günler sebebiyle görüşme sürekli ertelenmek durumunda kalıyordu.

Görüşmeler ertelenmeye devam eder 1 Mayıs bahar bayramı Hıdırellez'dir, 6 Mayıs da evinde yoktur çünkü Hıdırellez o gündür ve hiç kimse evinde işinde bulunamamaktadır. 15 Mayıs'da evine gideceğini bildirmiş ama o günde Hava Şehitleri İhtilafı olduğundan Sıtkı Bey bir yerde nutuk vereceğini bildirmiştir. 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'dır ve randevu alamamıştır. Haziran ayında bayram olmadığı için kesin görüşeceğini söylemiştir. Fakat yine olmamıştır. 14 Haziran'da gitmiş, toprak bayramı olduğunda görüşmemişlerdir. İki gün sonra tekrar gidince arife olduğunu öğrenmiştir. Ertesi günde Kurban Bayramı'dır. Bayram süresince rahatsız etmemek gerekmektedir.

Başka biri ile görüşme önerisi 1 Temmuz'da az kalsın görüşecekken Kabotaj Bayramı olduğundan görüşmemiştir. 17 Temmuz aşure günü denilen dini bir gündür, rahatsız etmeyi doğru bulmamıştır. Mektupta Bay Sıtkı yerine başka biri ile görüşebileceği söylenmiştir ama 8 aydır bunun için uğraşmaktadır. Yeni belirleyeceği kişi ile de bir sekiz ay uğraşmak istemediğinden Sıtkı Bey ve arkadaşları ile görüşmesine az kaldığını bildiriyordu.

Fon desteği kesilir Bu şekilde yine aylar geçer. Bayramlar, önemli günler, Sıtkı Bey'in konuşma yapması gereken törenler bitmiyordu. Eşinin veya çocuklarının doğum günü, evlilik yıl dönümü geliyordu. Kurul artık dönmesi gerektiğini rapordan vazgeçtiğini söyler. Charles fonun kesileceğini anlar ama bu kadar emek vermişken yarım bırakmak istemiyordu. Türkiye'nin neden gelişmemiş bir ülke olduğunu da merak ediyordu. Giderlerini kendi karşılayacaktır. Kurul fonu kesilse de araştırma sonucunu onların da merak ettiğini ve onlara da bildirmesini söyler.

Charles Türkiye'den ayrılır Bu şekilde yine aylar geçiren Charles resmi tatiller, önemli günler, Sıtkı Bey'in babasının vefatı ve mevlidi gibi durumlarla yine görüşmeyi yapamaz. 23 Nisan günü de çocuk bayramıdır. Görüşemeyeceğini biliyordu ve oradan ayrılmaya karar verir. Charles Amerika'ya döner. Kurul, incelemeleri hakkında bir konferans vermesini ister. Fakat Caharles çok uğraşsa da bayramlardan vakit bulup kimseyle görüşemediğini söyler. Hiçbir şey bilmiyordu. Ama neden az geliştiklerini o da çok merak ediyordu. Yazar Amerikan editörüne bir mektup yazmıştır. Bu kitabı yayınlamamasını rica etmiştir.

Temalar

Toplumsal yapı/Bürokrasi Charles'ın Sıtkı Bey ve arkadaşları ile uzun bir zaman görüşme ayarlayamaması ve sonunda ülkeden raporu tamamlayamadan ayrılması ironik açıdan ele alınmaktadır. Az gelişmiş, gelişmemiş toplumların gelişmelerinin önündeki engellerin bürokratik, kültürel ve geleneksel unsurlar olduğu anlaşılmaktadır. Ülkedeki dini ve milli bayramlar, sosyal ilişkiler sosyal yapıyı karmaşık ve engelleyici durumlara sokabilmektedir.

KAPININ DANASI ÖKÜZ OLMAZ

Kişiler

Memet Kel Mahmut'un oğludur. Çok çalışkan ve akıllıdır. Bu sayede eğitimine devam edebilmiş, eğitimini yurt dışında tamamlamıştır.

Mahmut Kel Mahmut olarak anılmaktadır. 6 çocuğu ölmüş beş çocuğu yaşıyordu. Memet en küçükleridir. Yoksul bir köylüdür.

Hasan Efendi Sıhhiyecidir. Köy köy dolaşır frengi iğnesi yapmaktadır.

Öğretmen Memet'in çocukluktan sınıf arkadaşıdır. Öğretmen olup kendi köyünde öğretmenlik yapmaktadır.

Öykü

Memet'in çalışkanlığı dikkat çeker Karaköylü köyü küçük bir köydür. Pek ağacı yoktur. 44 evden oluşuyordur. Yoksul bir köydür. En küçük çocuğu Memet üçüncü sınıfta okurken okula kaymakam gelmiştir. Öğretmen onlara hava olsun diye derste Memet'i kaldırıp sürekli ona sorular sormuş, Memet de hepsini bilmıştır. Vali ve Kaymakam bu duruma şaşırılmış onu sınava tabii tutmuşlardır. Memet yine hepsini bilmıştır. Kaymakam okul bitince Memet'i yanına getirmesini istemiştir. Kel Mahmut cahil biri olduğundan öğretmen bu konuyla ilgilenmiştir.

Memet'in başarılı eğitim hayatı Memet onların yardımıyla pansiyonlu bir ilkokula yerleştirilir. Çok büyük başarı gösterir. Sonra devletin açtığı sınava girer ve parasız yatılı okulu kazanarak liseyi birincilikle bitirir. Askerliğini yapar. Bakanlığın açtığı sınavı kazanır ve Fransa'daki üniversite de öğrenimini tamamlar. Altı yılda doktorasını verir ve bir süre Fransa' da çalışır. Sonra Amerika'ya geçer ve orada öğretim üyesi olur. Başarıdan başarıya ulaşır. Kitaplar yazar. Profesör olur. Bilim dünyasında adı yayılır. Uluslararası bir ünü olur.

Memet köyünü ziyarete gider Memet bir süre sonra sıla hasretine dayanamaz. Yıllar sonra bir yaz dinlenmek için köyüne gider. Köyü için bir şeyler de yapmak ister. Ama nedense kendi köyünde hiç kimse onu adam yerine koymaz ve onu küçümser. Kel Mahmut'un oğlu deyip geçerler ve küçümserler. Küçümsedikleri gibi dediği hiçbir şeyi de dikkati alıp yapmazlar. Ne dese gülüp geçerler.

Okumuşlara olan bakış Bir gün köyün yaşlılarından biri ona köyle ilgili bir hikâye anlatır. Köye bir gün bir baytar geldiğini, iki kamyon dolusu kitabı olduğunu söyler. Onlara bir sürü öğüt, bilgi vermiştir. Köy köy dolaşır herkese hayvanlar hakkında bilgi veriyordur. Her anlattığından sonra "Baban Kel Mahmut da bilir, öyle değil mi?" diyerek babasından da onay alır. Kel Mahmut diyerek de onları aşağılamaya devam eder. Köylü ile aralarında bu baytarda iş yok diye konuşmuşlardır. Kanıtlamak için de bir oyun yapmışlardır. Öküzün birini yedirip yedirip iyice şişirmişler ve bağlamışlardır. Bağladıkları yer alacakaranlıktır. Gebe mi değil mi diye hayvanı baytara gösterip sorarlar. Baytar hayvanın altına girip karnını dinler. Bir süre sonra gebe ama henüz doğumuna var der. O an baytarın hayvandan anlamadığını kanıtlamış olurlar. Yine böyle buna benzer bir hikâye anlatır. Her seferinde Kel Mahmut'tan olayın doğruluğu ile ilgili onay alır. Ona göre okul okumuşlardan adam çıkmamaktadır, onlar iş bilmemektedir.

Memet'in düşünceli hali Memet kitap elinde bir ağaç altında oturup bunları düşünür. Elindeki İngilizce kitaba dikkatini bir türlü veremiyor, aynı yeri birkaç kez okuyordur. Sonra kitabı bırakır. Yoldan birkaç kişi geçer selamlaşırlar. Arkalarından bakar. Kendi hakkında konuşup onu küçümsediklerini biliyordur. Canı sıkılıyordur.

Yolu kapatan kaya İleride bir kaya yüzünden yol kapanmıştır. Araç geçemeyecek şekilde yol kapalıdır. Yolun bir tarafı uçurumdur. Kağnılarla gelenler orada kalır, geçemezler. Memet onları izler. Ne yapacaklarını merak eder. Kendi aralarında konuşup dururlar. Memet dayanamaz yanlarına gider. Kayayı hep birlikte itersek uçurumdan aşağı gider der. Köylüler güçlerinin yetmeyeceğini söyleyerek onu dinlemezler. Kağnılardan destek alabileceklerini söylese de onu küçümserler. Bir vakit sonra orada bulunan Hasan Efendi'yi görüp çağırılır. Hasan Efendi hep birlikte kayayı aşağı itelim der ve iterler. Herkes ona teşekkür eder. Memet aynı şeyi kendisinin de söylediğini ama yapmadıklarını yüzlerine vurur. Ama hiç biri kabule etmez. Kayayı sırttan yukarı taşıyalım dediğini iddia ederler.

Köy öğretmeni Birkaç gün sonra Memet kasabaya iner. Orada eski bir sınıf arkadaşını görür. Kendi köyünde öğretmen olan arkadaşı Milli Eğitim Bakanlığı'na gelmiştir. Artık yapamayacağını söyleyecektir. Memet nedenini sorar. Köyünde onu dinleyen yoktur. "Kapının danası hiçbir zaman öküz olmaz" der. Ecele derman da bulsa kendi köylüsü onu dinlemeyecektir. Memet kendi köyünden ayrılmamasını, köyünü herkesten iyi onun bileceğini söyler. Köy öğretmeni kapının danası hiçbir zaman öküz olmaz diye tekrar yanıt verir.

Temalar

Ön yargı/Eğitim Memet'in bireysel başarısı ve çalışkanlığı, eğitim hayatında yüksek başarıya ulaşmasını ve uluslararası düzeyde üne kavuşmasını sağlamıştır. Burada eğitimin ve bireysel çabanın önemi görülmektedir. Fakat kazanılan bireysel başarı her zaman toplumsal zeminde karşılık

bulamamaktadır. Kendi köyündekilerin profesör olmasına rağmen Memet'i küçümsemesi, ona karşı ön yargılı davranmaları kabul görmediğini göstermektedir. Memet'in köyündekilerin eğitime karşı ön yargılı tavırları Memet'in başarısının görmezden gelinmesine yol açmaktadır.

BENDENİZ MAHVOLDUM

Öykü

Mehmet Zeloğlu'nun başına gelenler Masada oturan adam gülererek okuduğu mektubu bitirince karşısındaki kişiye "Mehmet Zeloğlu siz misiniz?" diye sorar. Her ne olursa olduğu gibi anlatmasını söyler. Adam anlatmaya başlar. Bendeniz mahvoldum diyerek söz başlar. Yıllarca ilçelerde köylerde memurluk yaptıktan sonra daha çok yeni atandığı vilayettedir. Dairede veda ziyafeti var diyerek para toplamışlardır. Ondan da almışlardır. Belediye lokantasına gidip boş bulduğu bir yere oturmuştur.

Veda yemeği Masaların üstü iyi donatılmıştır. Mezeler ve alkollü içecekler vardır. İkinci kadehten sonra sağındaki ve solundaki kişi ile konuşmaya başlamıştır. Biri belediye memurudur. Diğeri ise hastanede kâtiptir. Geleli üç ay olduğu için kimseyi tanımıyordu. Onlara sorar. Tek tek kişileri gösterirler ve kim olduklarını söylerler. Belediye başkanı, vali, veteriner müdürü, emniyet müdürü, vali muavini, eğitim müdürü, posta müdürü, müze müdürü, kütüphane müdürü gibi hepsini tanıtır.

Belediye Başkanı'nın konuşması Bir süre sonra Belediye Başkanı konuşmaya başlar. Süha Bey'in aralarından ayrılışını üzüntü ile karşıladıklarını söyler. Sonra Vali'yi övmeye başlar. Belediye başkanı, Vali'yi öven konuşmalar yaparken adam cebinden not defterini çıkarır. Böyle ziyafetler için eskiden defterine yazdığı nutku içinden okumaya başlar. Böyle ziyafetlerde etkili konuşmalar yapıyordu. Yeni geldiği için herkesi etkilemek istiyordu.

Vali'ye olan övgüler devam eder Belediye Başkanı sözü bitirirken kadehini valiye kaldırır. Sonra başka bir zat konuşmaya başlar. Böyle böyle statü sırasına göre konuşmalar yapılır. Süha Bey'in gidişi ile ilgili duygularını söylüyorlardır. Sonra Vali Bey'in şehrimize yaptıkları diye övmeye başlıyorlardır. Adamın dikkatini çeken Vali Bey'in çok sevildiği, artık tayini çıktığını ve her nedense hep hayvanlarla ilgili işler yaptığıdır. Hep bu konularda övülüyordu. Kuduzu bitirmiş, tavuklara aşı yaptırmış, at neslini ıslah etmiş, besili ineklere mükâfat vermiştir. Yol, okul, köprü gibi şeylerden bahsetmiyorlardır.

Adamın konuşması Adam konuşma için fırsat kollar ama hep birisi ondan önce davranır. Bu sırada adam içtikçe içer. İçince konuşmaların daha etkili ve kolay yapıldığını düşünür. Deneyimleri de bu yöndedir. En son artık konuşmak için fırsat bulur. Pek muhterem valimiz Süha Bey diyerek konuşmaya başlar. Mırıltılar duyulur anlam verilemez. Valiyi övmeye başladığı cümleleri peş peşe sıralar. Yeni gelmesine rağmen valinin hizmetlerini fark ettiğini söyler. Valinin bu vilayetten ayrılmakla herkesi öksüz bırakacağını ama bu üzücü ayrılık başka bir vilayet için iyi olacağından ve valinin daha büyük yerlere layık olduğundan bahseder. Herkes gülmeye başlar ve konuştukça gülmeler artar. Adam ne olduğunu anlamaz konuşmasına etki vermek için daha duygulu konuşur ve gözyaşları dökerek nutkuna devam eder. Millet o konuştukça masaların altına girecek kadar gülüyordu.

Adam karışıklığı öğrenir Vali Bey sert bir şekilde adamı alıp oradan götürmelerini söyler. Onu belediyenin lokantasının kapısına bırakırlar. Bırakan kişilere ne olduğunu anlamadığını sorar. Öğrenir ki valinin bir yere gittiği yoktur. Daha geleli zaten bir ay olmamıştır. Veda ziyafeti Süha Bey içindir. Süha Bey Veteriner Müdürü'dür. Adam neden valinin övüldüğünü sorar. Sayılan bütün işleri yapan Veteriner Müdürü Süha Bey'dir ama Vali oranın en büyüğüdür. O izin vermeden o işleri Veteriner Müdürü bile yapamayacaktır. Her başarı valinindir, nezaketen söylemek icap eder diye açıklarlar. Ertesi gün onu işten el çektirmişlerdir. Bunca yıl küçük yerlerde çalışıp vilayette rahat ederim diye düşünmüş ama ilk seferden istikbalinden olmuştur. Bendeniz mahvoldum diyerek lafını bitirir.

Temalar

Toplumsal statü ve Güç Toplumsal statü, bireylere güç kazandırmaktadır. Öyküde Süha Bey'in başarılarının Vali'yi atfedilmesi ve onu övmek için kullanılması daha düşük statüdeki bireylerin başarılarının göz ardı edildiğini göstermektedir.

KIZ UCUZA GİTTİ

Kişiler

Sabri Verale köyünde yaşamaktadır. Lakabı Göçmen Sabri'dir ama uzun yıllardır köyde oturmaktadır.

Resmiye Sabri'nin kızıdır. Sekiz yaşındayken annesini kaybetmiştir.

Öykü

Göçmen Sabri evlenmek ister Karısı ölünce Göçmen Sabri yeniden evlenmek istemiştir. Fakat köyde karısını aklıktan öldürdü diye dedikodu çıkınca kimse onunla evlenmek istememiştir. Göçmen Sabri buna kızıp kahvede söylenmiştir. Köydeki bütün kadınları kızları altıma geçirmezsem diye söyleyince onu kovalamışlardır.

Sabri kızını evlatlık verir Sabri bir gün Resmiye'yi elinden tutup yürüyerek kasabaya götürmüştür. Gelirken de yalnız gelmiştir. Kızı beş yüz liraya bir memura evlatlık verdiği duyulmuştur. Herkes utanmadın mı diye sorunca da o yaşa kadar ağırlığına altın harcadığını söylemiştir. Beş yüz lirası olunca da havalı havalı gezmeye başlamıştır. Eskiden ona varmak istemeyen kadınlar yolunu bekler olmuştur. Aradan zaman geçince Sabri, Resmiye'yi elinden tutup getirmiştir. Memur başka yere tayin olunca ben kızımdan ayrılamam diye memurun başına bela olmuştur. Memur parasını geri isteyince de en sonunda yüz liraya anlaşmışlar, kızını geri almıştır.

Sabri dolandırıcılıkla para kazanır Çok geçmeden bu sefer de Resmiye'yi sekiz yüz liraya başka birine evlatlık satmıştır. Önüne gelen herkese bu köyü satın almazsam diye söylenip duruyordu. Eskiden kovalasalar da cebinde para olunca artık bunu yapamıyorlardı. Bir süre sonra kendini acındırarak, kızını dövdüklerini söyleyerek şikâyet edip kızını geri almıştır. Bu şekilde birkaç kez daha yapınca artık ilçede kimseye bu numarayı yutturamamıştır. Kızını vilayete götürmüş bir memura bin beş yüz liraya evlatlık vermiştir. Sürekli kahvede benim borcum nedir diyerek paraları çıkarıp gösteriş yapmaya da devam ediyordu.

Resmiye İstanbul'a gider Bir gün duyar ki memurun tayini İstanbul'a çıkmış ve kızını alıp gitmiştir. O da kızımdan ayrılamam diye peşlerinden gitmiş ama tek başına dönmüştür. Ne olduğunu sorduklarında ise sessiz kalmıştır ama daha da bir paralandığı bellidir. Sonraki günlerde her ay postayla iki yüz lira gelmeye başlamıştır. Bu kadar paralanınca köyün büyükleri ona hayvan, tarla, ev almasını tembihlemişler ama Sabri hepsine gülmüştür. Onları ne yapacağım diyerek paranın daha iyi olduğunu söylemiştir. Zamanı gelince tüm malların, arsaların onun olacağını söyleyerek gülmeye devam etmiştir.

Resmiye'nin güzelliği Anlatıcı olan genç askere gidip dönmüştür ki Resmiye tekrar köydedir. Fakat sıksa, çirkin Resmiye gitmiş yerine çok güzel bir kız gelmiştir. Uzaktan bakan yıldırım çarpmış gibi oluyordu. Genç adam kız ile evlenmek istemiştir ama Sabri çoktan Numan Ağa'ya oğlu için söz vermiştir. Numan Ağa'nın oğlu Bekir kızın her bir yaşı için bir koyun vererek 17 koyuna Sabri'yi ikna etmiştir. Yakında düğünleri olacaktır.

Resmiye ile evlilik planları Genç adam babasını ikna eder. Babası Sabri ile görüşür. Kızın her bir yaşına bir koyun, artı bir de öküz vereceğini söyler. Oğluna kız ister. Sabri ikna olmaz. En sonunda kızın her bir ayına bir koyun için anlaşılır. Gidip nüfus müdürlüğünden kızın yaşını hesaplatırlar. Resmiye, iki yüz dokuz aylık çıkar. Fakat köyde o kadar koyun yoktur. Civar köylerden de koyun alırlar. Koyunlar daha pahalı satılır ama gereken sayıya ulaşırlar ve Sabri'ye verirler. Bir de babasına iki yüz dokuz koyunu Sabri'ye sattım parasını aldım diye senet imzalatır. Düğün hazırlıklarına başlarlar.

Resmiye'yi alma çabaları Bu sefer Sabri yine cayar. Yanlış hesap yaptıklarını, kızın yaşının daha büyük olduğunu söyler. Numan Ağa ve karısı yalancı şahit olmuş, kızının yaşını mahkeme kararıyla büyütmişlerdir. Ama daha fazla koyun alacak durumları yoktur. Senet yüzünden verdiklerini de alamazlar. Kızı almaktan vazgeçmek zorunda kalırlar. Numan Ağa Resmiye'nin nüfustaki yaşının her bir ayına bir koyun veriyse de bu sefer araya muhtar girmiş olayı bozmuştur. Muhtar Resmiye'nin her haftasına bir koyun vereceğini söylemiştir. Fakat böyle böyle hepsi birbirinin önüne taş koyarak Resmiye'nin yaşının daha büyük olduğunu savunup Sabri'yi caydırmışlardır. İş en son her ayına bir dönüm tarla vermeye kadar gelmiştir ama bir türlü anlaşma olamamıştır. Bütün köy birbiri ile konuşmaz, bir tek Sabri ile konuşur olmuştur.

Resmiye'nin namı yayılır Resmiye'nin namı yayılmıştır. Kasabadan Nuri Bey'in oğlu gelmiş kilosuna yetmiş beş bin vereceğini söylemiştir. Herkes geri çekilmiştir. Kilo ile baş edemeyiz diye düşünmüştür. Ama kız kırk sekiz kilodur ve ucuza gelmiştir. Bir sağmal inek parasıdır. Sabri kızına kilo aldırma için sürekli yedirse de kız zayıflamaya devam etmiştir. Kızı hem dövüyor hem yediriyordu ama kız kilo veriyordu. Bu işi muhtarın karısının yaptığı anlaşılır. Kızı ishal ederek zayıflamasına neden oluyordu. En sonunda Muhtar, kızın kilosuna beş yüz bin vereceğini söylemiştir. Tartışmalar bu şekilde sürerken başka birileri de köye gelmiştir. Şehirden gelenler Resmiye'yi görmek istemişlerdir. Beğenirlerse

kilosuna esmerse yedi yüz, sarışınsa bin lira vereceklerdir. Köydekiler kaptırdıkları paraları da çıkarmak için Resmîye'nin sarışın olduğuna şehirdekileri ikna etmeye çalışmışlar ama en sonunda kumral olduğu konusunda anlaşılırlar. Kilosu dokuz yüz bine fikir birliği olmuştur. Fakat araya başka girilenler olunca pazarlık yine kızışmıştır.

Resmîye evlendirilir En sonunda şehirden gelenler on bin sekiz yüze Resmîye'yi almışlardır. Genç adamın babası kızın köyden gitmesinin daha iyi olacağını, yoksa hepsinin kuru ekmeğe muhtaç olacağını söylemiştir. Muhtarın oğlu Resmîye ona kalmadı diye hırslanmıştır. Genç adama gelip ikisi birlikte Resmîye gitmeden onu öldürmeyi teklif etmiştir. İkisine de yar olmamış, ellerinde ne varsa almışlardır. Kimseye yar olmasını istememişlerdir. En sonunda köyden bu öldürme olayı için otuz altı kişi olmuşlardır. Sabah bir yere gizlenip Resmîye'yi beklemişlerdir ama onun akşamdan alınıp götürüldüğünü öğrenmişlerdir.

Resmîye vurulur Resmîye'den bir süre haber gelmemiştir. Sabri kızım ucuza gitti diye söyleniyordur. Ama sonra İstanbul'da bir hemşeriden haber gelmiştir. Resmîye'yi vurmuşlardır. Sabri kızım ucuza gitti diyip ağlayıp durmuştur.

Temalar

Ahlak/Yozlaşma Sabri'nin, çocukluğundan beri Resmîye üzerinden para kazanarak güç elde etmesi ve kızını çıkarları için kullanması ahlaki değerlerinin olmadığını ve olumsuz kişilik özelliklerini göstermektedir. Resmîye'yi bir mal gibi sürekli evlatlık vermesi ve para karşılığı evlendirmesi ona karşı duyarsız, empatiden yoksun davranışlarına örnektir. Köydeki insanlar, maddi çıkarlar doğrultusunda Sabri'yi manipüle etmeye çalışmaktadır. Kızın yaşına dair yapılan manipülasyonlar ve koyun pazarlıkları gibi olaylar, toplumun yozlaşmış yönlerini ortaya koyar. Ahlaki değerler yerine, sadece maddi çıkarlar ön plandadır. Sabri'nin, kızını satıp alması, kişisel çıkarların aile ilişkilerinden ve insanlık değerlerinden çok daha önemli hale geldiğini gösterir. Öykünün sonunda yaşadığı pişmanlık ve üzüntü de kızını kaybetmesinden dolayı değil daha fazla para kazanma fırsatını kaçırmışından dolayıdır.

Güç Köylü Sabri'yi küçümseyip onu kötü davranırken Sabri'nin çok parasının olmasından sonra davranışlarını değiştirmeleri toplumsal yapının ahlaksız ve yozlaşmış olduğunu göstermektedir. Para doğrudan gücün kaynağı olarak görülmektedir. Paranın kaynağının doğruluğu, temizliği önemsenmemektedir.

Metalaştırma Resmîye'nin babası tarafından para kazanmak için kullanılması, köydeki delikanlıların hiçbir suçu olmamasına rağmen onu öldürerek intikam almaya çalışmaları toplumun kadına olan bakışı göstermektedir. Kadın insan olarak değil bedeni üzerinden değerlendirilmektedir. Resmîye'nin sürekli güzelliğinin konuşulması ve fiziksel özellikleri ile anılması bu duruma örnektir.